

HITKÖZSÉGI SZEMLE

ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYEK ÜGYEINEK HAVI KÖZLÖNYE
SZERKESZTI: Dr. WEISZBURG GYULA.

— M E G J E L E N I K M I N D E N H Ó E L S E J É N . —

Állami hittanárok.

Irta: W. Gy.

Habent sua fata, nemcsak a könyvek, hanem a kormányintézkedések is. Mert ugyanazok, amelyek rendes körülmények közt helyeslésre, de legalább is megértésre és tárgyilagos megbírálásra találnának, más időkben, kedvezőtlen szelek mellett felháborodást váltanak ki és sok becsületes, derék lélek ellenségeskedését hívják ki. Ilyen szerencsétlen időben létrejött elhatározás az is, amellyel *gr. Zichy János* vallás- és közoktatásügyi miniszter néhány középiskolához kinevezendő állami hittanár díjazását vette fel a jövő évi költségvetésbe.

Magyarország talán valamennyi félig-meddig liberálisan gondolkodó tényezője zudult fel, igaz, hogy előreláthatólag eredménytelenül, ezen szándék ellen, amelynek szerintük csak az a célja, hogy a katolikus papság amugy is tulerős hatalmát még jobban kifejelessze és a középiskolákat még inkább a klerikális irányzat medrébe terelje. Hát tény, hogy a klerikális befolyás, újabb időben már azt a határt is túllépte, melyet eddig már megszoktunk és a megszokás hatalmánál fogva majdnem természetesnek találtunk; hogy mily titkos szándék vezette a minisztert ezen intézkedés megtételénél, biztosan nem is tudhatjuk, de az a meggyőződésünk, hogy ha egy igazán liberális miniszter állítja be ezen tételt a költségvetésbe, ellenzékre vagy pláne támadásra alig talált volna. Igaz, hogy az indokolás kissé szerencsétlenül hangzik, mert az, hogy „az áll. középiskolákban a hittant óraadók tanítják, kik, miután ezen szerény óradijukból nem tarthatják fen magukat, e megbiztatást ideiglenesnek tekintik, igyekeznek ettől mintegy szabadulni és így rendszerint kötelezettségeiket sem teljesítik kellő odaadással“, nem nagy bók a lelkészekre, kiktől el lehetne várni, hogy kötelezettségeiket akkor is teljes odaadással teljesítsék, ha csak szerény díjazásban részesülnek. Az indokolás következő mondata pedig: „indokolt, hogy legalább oly intézetek, hol 100 tanuló van egyazon valláson, fokozatosan rendes tanárt kapjanak“, mondjuk,

nyelvtanilag, helytelen, mert úgy kellene hangozni, hogy oly intézetek, hol 100 tanuló van egyazon valláson, fokozatosan rendes *tanárokat* kapjanak, mert hisz a felekezetek hazai eloszlása mellett, nem lehet ritka az eset, hogy egy intézetnél két vagy talán még több felekezetből van vagy lesz több mint 100 tanuló; feltéve, hogy az indokolás írója nem arra gondolt mindjárt, hogy csak római katolikusokról lehet szó.

De az indokolás ellen felhozható kifogásoktól eltekintve, maga az ujtás ellen alig lehetne kifogást emelni, mert teljes logikával követelhető, hogy ha az állam a hitoktatást kötelezővé teszi, viselje annak költségeit is. Mert ez idő szerint a hittan époly kötelező tárgy, mint p. o. a számtan, vagy növénytan, miért hártja hát épen a hittanítás terhét arra a testületre, melynek e tárgy szíven fekszik és miért nem fizetteti meg p. o. a számtantánitást a kereskedelmi kamarákkal, a növénytant a gazdasági egyesületekkel vagy a patikusokkal és így tovább minden tárgyat avval a testülettel, mely azt különösen ápolja? És ha az összes tantárgyak költségeit az állam viseli, mert azt hiszi, hogy jöendő polgárainak szüksége van ez ismeretekre, vagy a hatásra, melyek e tárgyak tanítása a szellemre vagy a jellemre gyakorol, miért csak a hittan az, a minél kivételt tesz? Mert csak nem tételezzük fel az államról, hogy a hittant azért taníttatja, mivel a felekezeti hatóságok tartják szükségesnek, hanem bizonyára azért, mert maga az állam azon a véleményen van, hogy polgárai nevelésénél szüksége van a vallásos hit gyakorolta befolyásra, de akkor, miért érdemelne gáncsot, ha az általa szükségesnek tartott és általa törvényesen követelt tantárgy oktatásának költségeit is viseli?

Különben pedig az sem ujság, hogy az állam tényleg viselje a hitoktatás költségeit, mert ezt számtalan esetben eddig is tette, anélkül, hogy ezen valaki megütközött volna, csakhogy nem következetesen, hanem öletszerűen, így p. o. Pesten a felsőbb áll. leányiskola összes hitoktatási költségeit eddig is az állam viselte és hitoktatási segélyt tudtunkkal több zsidó hitközség is élvezett, mi kifogásolni valót lehet tehát abban találni, ha az eddigi öletszerű gyakorlatot rendszeresítik, még pedig oly irányban is, hogy az állam oly hittanárt, ki a középiskolai tanár kötelező óraszámát elérő mértékben van egy intézetnél elfoglalja, nem óradijaskép, hanem rendes tanárkép díjaz? 4. : Érthető volna még a liberális közvélemény felháborodása, ha az állam felekezeti célokra elvi alapon egyáltalában nem áldozna, ha tényleg azt hirdetné, hogy a vallás magánügy, a mivel nem törődik, a minek érdekében semmi kiadást nem engedélyez, de amikor

a magyar állam p. o. a jövő évben *egyházak segélyezésére 6 milliót, a lelkészi jövedelem kiegészítésére 4 milliót fordít*. igazán érthetetlen, hogy épen azon háborodnak fel, ha egynehány szegény hitoktató sorsán akar az állam lendíteni.

Igaz, hogy attól tartanak, hogy ezáltal az iskola még jobban fog papi befolyás alá kerülni, csakhogy ez az aggodalom teljesen jogosulatlan. Az iskolák liberális vagy klerikális iránya nem attól függ, hogy a hitoktató díjazása néhány száz koronával magasabb vagy alacsonyabb, hanem a szellemtől, mely abból a bizonyos hold-utcai épületből kiárad. Ha az ottani szelek Róma felől fujnak, az iskolák klerikálisak lesznek akkor is, ha a hitoktató koplalni fog, ha pedig a központban igazságszerető, felvilágosodott fők fognak kormányozni, az iskolák szellemének az sem fog ártani, ha a hittanár vagy a hittanárok rendes tanári címnek és fizetésnek örvendenek.

Arra pedig, hogy ez ujtás ne csak a kath. hitoktatók sorsán lendítsen, hanem, hogy az az igazságnak, a felekezeti egyenjoguságnak megfelelő módon lépjen életbe, arra ügyelni kellene azoknak, kiknek ez mődjukban áll, kiknek ez kötelességük volna, értjük a képviselőket; arra, hogy a zsidó felekezeten sérelem ne essék, a zsidó képviselőknak. Sajnos, hogy a zsidó vallású képviselők csak az összesség képviselőinek tudják magukat, és csak nagyon ritkán vagy épen sohasem érzik, hogy ők zsidók is és így felekezetünk hátrányba jut azon felekezetekkel szemben, akikhez tartozó képviselők, a néppártiakról nem is szólva, felekezetük érdekeiről sem feledkeznek meg.

És azért nem minden aggodalom nélkül várjuk, vajjon a zsidó hittanárok fognak-e abban a figyelemben részesülni, mely őket megilletné. Mert ha p. o. a fővárosi áll. középiskolákat tekintjük, egynehányban a zsidó tanulók, nemcsak hogy elérik a százas számot, amelynél a miniszter terve szerint a hittanárok államosítása kezdődne, hanem az összes létszám nagy többségét is képezik, méltányos volna tehát, hogy a miniszter tekintete ő reájuk is essék, még pedig nem csak akképen, hogy mutatóba „diszzsidónak“ a felekezeti egyenjogusítás látszatának megmentésére *egy* kineveztessek, a többi pedig állandó mellőztetést szenvedjen, hanem úgy, hogy az egyenjoguság lényegén és igazságán se essék sérelem.

A mostani vall. és közoktatásügyi minisztertől, ki a vallásos nevelést tudvalevőleg oly fontosnak tartja, talán csak mégis elvárható, hogy e nevelés érdekében tartózkodni fog kétféle mérték használatától és az új reform nemcsak a katolikus, hanem a többi felekezetek hitoktatásán is fog lendíteni.

Viszonzásul.

Az „Egyenlőség“ t. szerkesztője szörnyű dühre fakadt, amiért folyóiratunk előbbi számában azt merészeltük írni, hogy nemcsak az orthodox sajtó vétkes a gáncsolt heccelésben, mert bizony a „haladó sajtó sem követi mindig a testvéri szeretet azon legelemibb szabályát, hogy fájdalmat okozni csak akkor szabad, ha azáltal betegséget gyógyíthatunk; más sebeiben csak azért vájkálni, hogy mutassuk, hogy a másik beteg, vagy épen, hogy fájdalmában gyönyörködjünk, nemcsak nem nemes, hanem nem is okos tett“. Mert hogyan merészkedhet egy „egy-kettőre támadó“ zsidó felekezeti ujság még csak célzásokban is kritikát gyakorolni *Ő* és az *Ő* lapja felett, mikor — és itt következik egy nyolc soros dicsekvés az E-g érdemeivel, mely csak azért érdekes, mert mutatja, hogy a düh mily izléstelenségekre tudja az embert ragadni, — szóval, mikor minden ami jó és szép a magyar zsidóságban van, „az nem csekély részben az E-g fáradhatatlan és rettenthetetlen (sic) tevékenységének eredménye“.

Hát mi elismerjük, hogy az E-gnek vannak érdemei. Nem annyi ugyan, mint amennyivel minden lehető és lehetetlen alkalommai eldicsekszik, de kétségtelenül vannak érdemei. De ha azok még számosabbak volnának, mint amilyenek valósággal, sőt még sokkal számosabbak, mint amennyivel eldicsekszik, még akkor sem mondanánk le arról a jogról, hogy megjegyzés tárgyává tegyünk oly eljárást vagy irányt, melyet hibásnak vagy károsnak tartunk. Mert az Urral elmondathatja a költő: „engemet hódolat illet és nem bírálat“, *Ő* Felsége a király tetteit és szavait sem szabad bírálat tárgyává tenni, de Szabolcsi ur írásait, melyek a nyilvánosság számára tételnek közzé, megbírálhatja legutolsó olvasója is, bármily praedestinált férfiúnak tartja is magát írójuk.

Tudja azt Szabolcsi ur is és ha haragjának oka iránt akár önmagával szemben őszinte akarna lenni, be kellene látnia, hogy a Hitközségi Szemlének nem a kritikája fáj neki, hanem annak a létezése. Mint a rossz gyermekek, kik már megszokták, hogy egyetlen legyenek, gyűlölettel tekintenek az ujszülött testvérekre, ki őket kiváltságuktól megfosztja, úgy fáj az E-gnek, mely a haladó zsidóságnak majdnem mindig egyetlen orgánuma volt, ha valamely más orgánium is próbálkozik zsidó ügyekkel foglalkozni. E próbálkozások állandó

sikerrel eddig nem jártak, nem csekély részben az E-g jótulajdonságai miatt, de talán még nagyobbrészt hibái, sokan talán azt mondanák bűnei miatt, mert egyik lap sem tudta vagy akarta magáévá tenni azt a modort, melybe a közönséget belenevelte, amelynek bővebb leírásába bele nem bocsátkozhatunk, mert hiszen mi támadni nem akarunk.

Természetes, hogy a „Megvilágításul“ irt enyelgésekre és szellemeskedésekre sem reflektálunk, mert elvégre *nekünk* nincs jogunk az olcsó szellemeskedések oly alacsony nivójára leszállani, de arra a kárörömrre mégis ráakarunk térni, melyet a nemes szerkesztő a fölött érzett, hogy folyóiratunknak nyugtázni kellett azt a rugást, mint ő mondja, melyet akkor, mikor békét akartunk csinálni, az orthodoxoktól kaptunk, amihez még hozzáfűzi azt az épületes tanítást, hogy ő ezzel szemben azt vallja, hogy „jobb rugásokat adni, mint ilyeneket kapni“. Hát aki annyi valódi gyöngyszemet halász a talmudból és mint gonosz nyelvek hozzátennék, annyi hamisat gyárt hozzá, annak tudni illik, hogy az az elv, melyet hirdet, Ézsau elve és nem a zsidó morál és ha nekünk is szokásunk volna tudományunk fitogtatása céljából idézetekkel dobálódzni, kezdve a prófétáktól egész — Szabolcsi Miksaig, ráolvashatnánk temérdek idézetet, hogy a zsidó morál meggyalázása olyat állítani; de miután nyugodt óráiban ő se állítaná ezt, nem foglalkozunk tovább ez erkölcstani kisiklással és csak azt jegyezzük meg, hogy ha tényleg megszegyenítő ártatlanul „rugást“ kapni, ezt a szégyent együtt viseljük azokkal a kiváló férfiakkal, kiket maga emlit, nevezetesen báró *Guttmann* Vilmos (Nagykanizsa), *Wertheim* Ármin (Székesfehérvár), *Rosenberg* Gyula dr. (Vas megye), *Weisz* Lajos dr. (Koloszvár), *Guttlorn* József dr. (Rozsnyó) és *Weisz* Béla dr. (Kassa), „kik az agg *Leopold* Sándor (Szekszárd) vezetése mellett megjelentek *Frankl* Adolf elnöknel, akinek egyenesen *fehérlapot* adtak át, írja rá a feltételeit, csak meg legyen a béke“, és ez a Frankl Adolf az urakat még feleletre sem érdemesítette. Mindenesetre tehát jó társaságban vagyok. Hogy pedig mi nemcsak magunkat, hanem egy kicsit a pesti hitközséget is kitettük volna annak a bizonyos „rugásnak“, ez az állítás oly denunciáció izü és a szándék oly világos, hogy igazán nem volna hozzánk méltó vele bővebben foglalkozni. „Pasquille muss man niedriger hängen.“

Dr. Weiszbürg Gyula.

Egy indítvány.

Irta: Dr. Hevesi Simon.

A zsidó iskola ügye, mint köztudomásu, súlyos helyzetbe jutott. Az 1908. XLVI. t.-c. megváltoztatja az elemi népiskolák föntartásának anyagi bázisát és ez a változás közfelfogás szerint nagy rázkódtatást jelent a zsidó iskolára nézve.

A zsidó iskola hatását a felekezet jövőjére és a vallásos életre sokan igen meleg színekkel ecsetelték, noha ez a hatás nagyrészt a tanító egyéniségétől, vallásos meggyőződésének mélységétől és a tanító hivatásbeli buzgóságától függ. Annyi mindenesetre kétségtelen, hogy a zsidó iskola fontos tényezője felekezeti életünknek, annak föntartása a felekezet elsőrangú érdeke, joga és praerogatívája és a zsidó elemi iskolák összeségükben oly intézményt alkotnak, melyről a felekezetnek lemondania nem szabad, sőt az 1868. évi egyetemes gyűlés által hozott szabályzatok, az ugynevezett kongresszusi statutum idevágó része az iskolaföntartást egyenesen a hitközség létjogosultsági kellékének deklarálja, midőn a III. szabályzat 2. §-ában ezt a tételt mondja ki: „Minden önálló izr. hitközség, mely mint olyan megalakult, vagy jövőben alakulni fog, köteles izr. elemi népiskolát állítani s fentartani” — mely rendelkezés alól kivételt csak azon hitközség képezhet, mely ezen kötelesség alól a 3. §. értelmében „a felsőbb izr. népiskolai hatóság által” indokolt esetben fölmentetett.

Ezen „felsőbb népiskolai hatóság” gyanánt a III. szabályzat VIII. szakaszának 34. §-a a kerületi képviselőséget nevezi meg, melynek hatásköre természetesen az illető községkerületre terjed ki. Noha a kongresszusi szabályzatok érvényét több helyen keresztültörtte az élet és nem minden ment át a gyakorlatba, ami határozat alakjában megvan, mégis a községkerületi képviselőségek sok helyütt igyekeztek föladataknak megfelelni, amennyiben hittani felügyelőket küldöttek ki és a 34. §. értelmében előadókat választottak. Magától értetődik, hogy az ilyen sok tagból álló testület, aminő a községkerületi képviselő, melynek tagjai különböző községekben szétszórta laknak, permanens működést az iskolaügyek gondozása terén nem folytathat és azt a kissé nagyzó elnevezést: „felsőbb izr. népiskolai hatóság” alig bírja meg. Mindazáltal természetesnek tartom, hogy most, mikor a zsidó iskola ügye válságosabb helyzetbe jutott és mikor a tandijkárpótlás iránt való államsegélykérvényeknek benyújtására a f. é. szept. 17-én 100,600. sz. a. k. V. és K. min. rendeletben megadott végső határidő elteltével a tárgyalások egész sora fog megindulni: a községkerületi képviselő-ségek is ki fogják venni a munkából részüket.

Magasabb izr. népiskolai hatóságot, mint az említett districtualis forumot a kongresszusi statutum nem kontemplál, nem ismer. Pedig már a tervbevevett szervezésnek pusztán formális konstrukciója is megkívánta volna a betetőzést: a kerületi tanácsok fölött egy országos iskolaügyi tanács föllállítását, melynek hatásköre kiterjedt volna az összes kerületek iskolai ügyeire az egész országban. Hogy ennek a megvalósítása az „egységes szervezet“ kivihetlensége folytán legyőzhetetlen akadályokba ütközött volna: nem áll, mert egy ilyen magasabb tanács ép úgy működhetett volna az alája sorakozó községkerületek ügyeiben, amint a községkerületi képviselőtük képesek működni ma is, ha akarnak.

Ha az egyetemes gyűlés szabályzatainak niusát és logikai vonalát követjük, úgy külön országos iskolaügyi tanács nemlétében a községkerületi elnökök gyűlését illeti meg a rerum gestio a felekezet iskolaügyi kérdéseiben. Ezzel összevág az I. szabályzat 69. §. c) és d) pontja is. Csakhogy a községkerületi elnökök gyűlése csak egyszer évente tart ülést és szintén nem képez permanens működéssel bíró hivatalos bizottságot.

Ennélfogva szükséges volna, hogy a községkerületi elnökök 1911. évi március havában megtartandó gyűlése olyan bizottságot kreáljon, részben saját tagjaiból, részben kiszemelt szakemberekből, amely bizottság állandó működést fejthessen ki és az új helyzetből folyó tárgyalásokban mint a megalakult összes községkerületek iskolaügyi érdekeit védő hivatalos testület kormánykörökkel és más hivatalokkal érintkezésbe léphessen és a felekezet keretein belül is ama hitközségi és társadalmi mozgalmakat irányítsa és fejlessze, melyek hitfelekezeti iskolaügyünk megszilárdítására alkalmasak. Egy ilyen iskolaügyi tanács az orsz. izr. iroda támogatása mellett üdvös és hathatós munkásságot fejthetne ki.

Talán soha se volt még alkalma a magyar zsidóságnak egy ilyen orsz. izr. iskolaügyi tanács hiányát sajnálni. De most van. Nagyon is élenken érezzük egy ilyen hivatott testület hiányát és nagyon sajnálatos, hogy hiányát kell éreznünk. A zsidó iskola mai válságos helyzetében a legnagyobb akciót eddigelé az országos izr. tanítóegyesület fejtette ki. Fájdalom, a kívánt siker még nem mutatkozik. Nagyon méltányolom a magyar zsidó tanítóóság ebbeli munkáját, de talán nem jogosulatlan a föltevés, hogy a zsidó iskola fönmaradása nem csupán a tanítóóság érdeke, hanem elsősorban a hitfelekezeté és nagyon méltónak tartanám, ha a hitfelekezet hivatalos közegei vennék kezükbe ezt a munkát, melyet a már is megindított és továbbfejlesztendő tár-

sadalmi mozgalmak, mint a minő az Orsz. Magyar Izr. Közművelődési Egyesület iskolai segélypályázata a szükséghez mérten támogathatnak. Azt azonban mulhatatlanul szükségesnek tartom, hogy a megalkotandó külön bizottságnak működése permanens legyen. Ajánlom ezt a gondolatot a községkerületi elnökök legközelebbi gyűlésének szíves figyelmébe.

Istentisztelet, lelkészkedés.

(Ujabb beszélgetés a templom előcsarnokában.)

Emlékezetből feljegyezte: **Dr. Fényes Mór.**

Az első ur: Jó ünnepet, uraim, igazán örülök, hogy ismét lehet szerencsém, de kár, hogy X. urat nélkülöznünk kell körünkben.

A második ur: Ugy veszem észre, hogy csak nagyünnepi zsidó, de — dicséretére legyen mondva — a zsidóság történetének nagy tisztelője, vagy, mint ő mondta, nála történeti tudat a vallás.

A harmadik ur: Hisz ép a mai ünnep történeti ünnep. De, úgy látszik, ő inkább csak „mazkir“-zsidó. Arra jó neki Isten, hogy szüleinek sírjánál virrasszon, de hogy törvényeivel üzletében vagy kényelmében zavarhassa, nem ismeri el. Ilyenekről mondta nekem egyszer egy orthodox rabbi, hogy a mazkirt jobb lenne előlük eltörölni, mert a mai modern szülők, kik ilyen szellemben nevelnek gyermeket, nem is érdemelnek Isten kegyébe való ajánlást.

A második ur: Ne ítélj, hogy meg ne íteltessél.

Én: Ön, mint hebraista, inkább zsidó ígét idézhetne: Ne káromolj süketet.

Az első ur: Helyes. Inkább szöjjük tovább minapi érdekes beszélgetésünk fonalát. Nekem valósággal zümmög a fejemben a sok idea, amit itt hallottam. Különösen az motoszkál nagyon, hogy a vallás csak benső cionizmus, úgy értelmezem, hogy: holmi anyáskodás.

Én: Csak? Hát van ennél valami nagyobb, valami emberibb és istenibb? Az anya tanít meg imádkozni, az anya az, ki halálos ágyán könyörög, hogy bármerre tereljen is a sors, az ő tanításairól meg ne feledkezzünk, ő hozzá méltatlanokká ne legyünk. Az anyáskodás a legszentebb kapcsolat a múlt és jövő, az örök emberi és kor-szellem között.

A harmadik ur: Annyi igaz, hogy mindig szegény bold. anyámra és atyámra gondolok, mikor Ovinu málkénunál szívemet kiöntöm. De, sajnos, itt nem hallok egy jó ovinu málkénu-t. Hej, Püspök-Ladányon...

A második ur: A régi időkben még sirtak is az ovinu-nál, különösen a neila-imában.

Én: Pedig annak tartalmát száz más alakban mondjuk a ma napon is, de ugyszólván csak keresztül siklunk rajta, lendületet csak a hagyományos melódia ad. A melódia tart fenn számos imát a reform ellenében.

Az első ur: Tehát csak gyermekkori reminiscencia az egész, mint az első szerelem?

A harmadik ur: A reminiscencia felidézéséhez is jó kántor kell. Organista csak gépész, modern kántor csak operaénekes.

Én: Ismerem a felfogást. Aviatikus, aki a szöveg és dallam szilárd talajáról a levegőhangok tájába tud emelkedni, az kell a zsidónak. Sőt a lengyeleknél egyszerűen a szöveget morzsolják le s utána énekelnek pár hangot, mint a borbély, ki egyet vág a hajba és kettőt-hármat a levegőbe.

S mondja csak, kérem, hallotta-e már valaha, hogy keresztény ember valami egyházi éneket huzatott volna kedvenc nótájakép lakodalmakon, vagy hogy sakkozás közben azt dudolná?

A második ur: Mit akar evvel mondani?

Az első ur: Hát nem érzi ki? Azt, hogy az épülés nem mindig a vallási, hanem sok esetben az esztetikai, vagy a nemzeti érzület tobzódása.

A harmadik ur: Mindegy, de egy kis lelket kívánok az imába vinni. Ima áhitat nélkül, test lélek nélkül. Látja kérem a—i kántor „gesem“-jét én annyira szeretem, hogy arra az ő törzsvendége vagyok; csapong egy kicsit a szertelenségbe . . .

Az első ur: A mai ifju nemzedéknek már más az izlése, van zenei iskolázottsága, sőt, sajnos, a zene pótolja neki a vallást. Az tölti ki lelküket egészen.

Én: Látják kérem, mindig csak arra térnek vissza, amit én mondtam. Az ugyanis más történeti fejlemények, boldogabb idők neveltje. A zsidó chazonusz egy zenei zsargon, mely csak kisvárosi zárt viszonyok között fejlődhetett. Közelebb áll még a spontán jajgatáshoz és siráshoz, mely az első imákat sugallta. A keresztények is sirtak valaha a katakombákban, de azután elszaporodva és elhatalmasodva már nyugodtabb lélekkel, hidegebben s inkább csak rendszerből kezdtek imádkozni. A nagy és gazdag egyház rendszerbe szedte a dallamokat is, leköttázta és gondoskodott egységes interpretációjáról. Szóval, megteremtette a zene grammatikáját, irodalmi nyelvét, mi pedig szervezetlenségünkben, eldaraboltságunkban, zsargont fejlesztettünk, amelynek nincs szigorú grammatikája és melynek szókincse régi lejárt érzelmek fedezésére szolgál. Én magam is rajongója vagyok egy jó előimádkozó-

nak, sőt bizonyos restelkedéssel, hogy netalán egy más vallású is jelen van, a régi stílust szeretem. Megszokás, reminiscencia az egész. A mai nemzedék azonban, éppugy mint a keresztény világ, csak mosolyogni szokott a régi stílus éneken, mert nem érzi ki belőle azt, amit mi.

A harmadik ur: De hisz akkor a régies jelleg, a stílszerűség és kegyelet szempontjából sem volna szabad elítélni a régi előadási módot.

Én: Nem is ítélem el, sőt nagyon kegyelem — amugy lopvást. Eszem mást diktál, mint kedvteléselem. De hát ki követi esztét. Csak-hogy tudni kell, hogy még az anyját is, ha nagyon ósdi divatu, a fiu otthonában szokta meglátogatni, de nem szokott vele az utcán sétálni. Ellenben szeretném, ha valaki a régi stílus gyöngyeit modernebb keretbe foglalva szalonképessé tudná tenni, hadd legyen zsidó stílus, de izléssel.

A harmadik ur: És ezt az orgonától várja ön?

Én: Egyáltalán nem. Bármennyire fontosnak tartom az orgonát a nagy templomokban a rendtartás szempontjából, mégis azt tartom, hogy igazi reform csak az, amit Pomázon is keresztül lehet vinni. Ellenben egy újabb Sulzerre gondolok, aki tovább menne és nem magát a dallam-anyagot modernizálná, hanem az interpretációt, az emphatikus előadást is összetudná egyeztetni a méltósággal és ünnepiességgel. Ahogy lehetett pl. a népszínművet is megteremteni. Ami az oratorium belevitelét a templomba illeti, miért szabódnak úgy ellene? Ha van keresztény oratorium, miért ne legyen zsidó is? És ha van zenei művészet, miért ne áldozzunk avval Isten oltárán is?

A második ur: Mert a művészet eltereli a figyelmet a vallástól. Az én szülővárosomban azért nem is akarnak kántorról hallani. Az első választásnál tán még a vallásos szempont dominálna, de később eltalálnának tekinteni a jellembeli tulajdonságoktól az énekbeli követelmények kedvéért. Láttá ön már, hogy egy haldokló utolsó imádságát zenei kísérettel akarta volna előadni vagy csak énekelve is? pedig az az igazi áhitat.

Az első ur: Megengedem, de van vallás többféle érzésből is. És van elég tere az egyszerűbb és régi stílusú ima elmondásnak. Ott van hétköznapi az egész ima, ünnepeken pedig a teljes sachsrisz meg a délutáni ima. Egyébiránt én nem mindig azonosítanám az ima elmondását az áhitattal. Láttá kérem ott benn . . . urat, hogy dudolta az alchét bűnvallomását, pedig dehogy hisz abban, hogy bűnt követett el, hisz nem szándékozik egy pillnatra sem feladni eddigi

életmódját. A dallam inkább megnyugtatólag hat a lelkiismeretre, mint az olaj a hullámokra. Bűnbánatot csak a büntelen emberek éreznek.

A harmadik nr: Inkább a modern hitszónoklatról mondanám azt, hogy nem tisztít meg, nem javít, legfőlebb csak gyönyörködtet. Hány embertől hallhatjuk, hogy ma gyönyörűen beszélt a rabbi, jól odamondott, de azért egy sem mondja, ezek után én nem gyujtok rá szombaton, még azt sem mondja, hogy egyszer-másszor szabadságot adok alkalmazottaimnak szombaton, hogy jölessenek egy-egy órára a templomba, amint azt . . . rabbi prédikálta.

Én: A pusztá hitszónoklásnak nincs is nagy értéke. Igazi hatást csak a lelkeszkedő rabbi tud elérni, ki hiveivel együtt él. De bizonyos az, hogy prédikátori készség nem lehet az egyedüli tekintet a rabbi választásánál, pedig országszerte ez a felfogás divik.

A harmadik ur: Csak minálunk, dejszen másképp van az az orthodoxoknál, ott még a személyre tekintenek. Ismeri talán tanár ur Rabbi Juda Aszód mondását: Háromszor fordul elő a bibliában e szó „venisma“ (hallgassuk!). Egyszer így: Amit Isten szól, meghallgatjuk és megtesszük; másodsor így: Beszélj te velünk, Mózes és meghallgatjuk; harmadszor pedig ekkép: „És meghallgattatott a király rendelete“. Ez szerinte a rabbiválasztás történetét ecseteli: régente azt mondták a rabbinak, ha alkalmazni akarták: megtesszük (rabbinak) és (aztán, ha épen tud jól előadni) meghallgatjuk; később már így vették fel: Beszélj, hogy meghallgassunk (próbászónoklaton) és végül már a király, a polgármester stb. protekciójára választanak.

A második ur: A cionisták sem választanak olyat, kivel aztán restelkednének. Az természetes. A buzgóság körültekintő, féltékeny; a közöny még a pénz számára is enged utat, az érdeklődés útját állja annak a hódító nagyhatalomnak is.

Én: Természetesnek fogja találni, hogy az orthodoxok a vallásos jellemre tekintenek inkább, mi pedig a szónoki fellépésre és képességre. Mi az eszme terjesztését tartjuk főcélunk, előttünk a zsidó dicsőség lebeg, ahhoz megnyerő szónoki külsőségek kellenek. Az orthodoxok azonban az „avodasz haboré“-ban, Isten szolgálatában látják minden egyes egyénnek külön célját, nekik tehát a törvényben dönteni tudó és megbízható egyén kell vezetőnek, viszont a propagandáról, lelkeszkedésről szó sem lehet.

A harmadik ur: Mondhatom, hogy az önök propagandájába a zsidóság kiadhatja végső leheletét. Szerencse még, hogy Máramaros-megyé még hosszú időre biztosítja a zsidóság fennmaradását.

Én: Mit ér, ha az orthodoxokból neológok lesznek, ha egyszer

ők is oda jutnak, ahova mi. Eszerint a modern zsidóság csak egy vasuti átszálló pályaház, ahová betérnek egy kis frissítőre, aztán tovább mennek. De nekünk standard zsidóság kell, ezt pedig csak intenzív lelkészkedés teremtheti meg, rabbi és hitoktató karöltve.

A harmadik ur: Hát mikép fejtenek ki lekipásztori munkát?

Én: Például kibékíti a viszálykodó házaseleket. Itt minálunk pl., tudom, egyik rabbi többször meglátogatta egy beteg iskolaszolgánkat; egy másik nem kicsinylette az imakönyvet úgy lefordítani, hogy élvezhetőbb legyen. Társadalmi akciójával egyik rabbink most helyre igyekszik hozni, amit a zsidóság egyeteme évtizedeken át elmulasztott.

A harmadik ur: De viszont semmiféle felekezet lelkésze meg nem engedné magának, hogy reformokat minden közös megállapodás és az előljáróság, sőt a közönség tudta nélkül becsempésszen. Most az „Él melech jósev“ imát törli egyik, jövőre egy másik mást forgat ki. Hallom, hogy már újholdköszöntő szombatokon az asszonyok kedvéért harmadik „mise“ is lesz.

Én: No, ha már ezen a reformon is meg tud ütközni, akkor igazam van, hogy az orthodoxok miatt igazán nem lehet szabadon mozognunk. De a nostalgias neologok, kik maguk kényük-kedvük szerint élnek, sajnálják, ha másokról leveszik azt a terhet, hogy egy imát 15-ször egyazon alkalommal elmondjanak.

Az első ur: Ne szóljunk olyan dolgokhoz, mihez aligha ért más, mint theológus. Orthodox- vagy reform-rabbi, az mindegy előttem, csak lelkiismeretesen vegye a feladatát. Nos, hogyan képzei tanár ur, hogy a rabbi minden ember szívéhez férközzék, pláne Pesten?

Én: Pest: Pécel szorozva X-szel. Kell tehát X kerületre osztani a várost s a rabbikat parochiákhoz kötni.

Az első ur: Ez a feldarabolás ártana a hitközség impozáns nagyságának.

Én: Az nem is kell. Dicsőség, nagyság csak a nemzetnek kell, a vallásnak csak árt. Másodszor összekötő kapocsnak megmaradna az előljáróság, esetleg egy főrabbi. De elérnök azt, hogy a rabbi nem állana hiveinek esketésénél, temetésénél ismeretlenül velük szemben; elérnök, hogy csaknem minden családot bele tudná vonni a vallási érdekeltségbe, szóval lelki atyja lehetne hiveinek és nem eskető-temető gépe. Minden embernek egy rabbihoz kell magát tartania. Egy az Isten és egy az ő prófétája.

A második ur: Az bizony csunya dolog, hogy ma minden

balbósz minden egyes alkalommal új választást ejt meg a rabbik közt, melyiket vegye igénybe.

Az első ur: És nem egész gusztusos dolog egyazon templomban annyi eltérést, annyi versengést — mit látni a szertartásokban akár a talisz viselése, akár a magyar imádság elmondása körül. Másutt ez nem lehet így. Ugy képzelném, hogy a mi rabbijaink mindenre nézve közös megállapodásra jutnának, úgy mint a püspökök.

A harmadik ur: Hagyjuk ezt. A koalíció mindig csak koalíció lesz.

Én: Hát jobb volna, ha lenne központi hatalom? Lenne akkor zsidó klerikálizmus is, amit pedig a mi embereink nem viselnének el.

A harmadik ur: De viszont az sem jó, ha semmi hatalma sincs. Rabbijaink kénytelenek bárkinek a temetésén megjelenni és szónokolni, ha a község pénzt kapott érte.

Az első ur: De hisz hallom, hogy van már rabbi-szervezet. Annak csak áll módjában egységesen rendezni a papi működést?

Én: Jó is lenne, ha ennek irányítása érvényesülne a hitközségi életben. De annak határozatait nem mindig respektálja a hitközség. Egy helyütt a rabbi megkérdése nélkül eltörölték a duchánt.

Az első ur: Bocsanat, én nem is tartom helyén valónak, hogy rabbik a községi előjáróságoktól függetlenül állapítsanak meg bármit is. Kell, hogy a rabbik szervezete mellé a hitközségi előjárók szervezete lépjen, hogy kellő egyensúlyban tartsa akétféle törekvést és jogot.

Én: A rabbik ezt szívesen látják, ők óhajtják a felelősséget megosztani.

A harmadik ur: A rabbinak a hatalmát nem kell gyengíteni.

De addig is, amíg létesül, a teljes zsidóság szervezete, ideiglenesen nyélbe lehetne ütni az adminisztráció szervezetét.

Én: Kezdődik a prédikáció. Boldog ünnepeket.

Hitközségi tisztviselők.

Irta: **Krausz Fülöp** főkantor. (Besztercebánya).

Fenti címen *Virányi Gyula* kecskeméti hitk. jegyző ur is hozzáfoglott a hitk. tisztviselők gordiusi csomójának feloldásához, fejtegetvén azon visszás állapotokat, melyekben a zsidó hitk. tisztviselők kárazsidó szerint — sajnos — leledzik. Fejtegetéseiben cikkirő ur oda konkludál, miszerint rajtunk csak egy országos nyugdíjintézmény segíthet: ama körülményt pedig, miszerint nyugdíjintézményünk még ezidő szerint nincsen, a saját magunk nemtörődömségének minősíti, amennyiben az országos iroda által annak idején adatgyűjtés céljából szét-

küldött 1300 kérdőívből csak összesen 60 érkezett be. Tagadhatatlan, hogy sok az indifferens elem köztünk: de tény az is, hogy az utóbbi években az összetartozandóság tudata már körünkben is mindinkább mélyebb gyökereket kezd verni. Tapasztaltuk ezt az „Országos Izr. Tisztviselők és Alkalmazottak Egyesületének” megalakulása céljából 1906. évben egybehívott kongresszuson, amelyen közel 250—300 kartárs jelent meg, s amelyhez körülbelül ugyanannyi írásban jelentette be csatlakozását. Hogy az 1300 kérdőív az országos irodához csak 60 érkezett vissza, annak okát én abban látom, hogy oly hitközségekben, ahol fizetett hitközségi jegyző nincsen, a kérdőív egyszerűen papírkosárba került, anélkül, hogy abban a hitközségben működő tisztviselők annak beérkezéséről tudomást szerezhettek volna. Virányi jegyző urnak azon állítása tehát, miszerint az ivatek gyéren való beérkezése a hitközségi tisztviselők bűnös közönye mellett szólna, tévedésen alapszik.

Virányi ur egyrészt igen optimistikusan fogja fel a helyzetet akkor, amidőn azt hiszi, hogy részünkre nyugdíjintézmény csak úgy márólhólnapra létesíthető. Másrészt igen pesszimisztikusan gondolkodik, amidőn azt állítja, hogy bármilyen alakulandó egyesületnek vesztett ügye volna.

„Ló olechó hamlocho ligmor, v'ló ato ben chorin l'hibotel mi menoh” mondják bölcsseink. A nyugdíjintézmény igaz nem tőlünk függ, de közreműködésünk nélkül ez soha sem fog létesülni.

Hogy ezt szorgalmazhassuk, ahhoz szervezkednünk kell, és legelőször is „magunk között” világos és tiszta állapotokat kell teremtenünk: szóval először a falakat kell felépítenünk és csak azután kell az élet viharainak ellentálló és biztos védelmet nyújtó tetőt a falakra ráillesztenünk: a nyugdíjintézményt. E falak alatt a létező visszasságok megszüntetését és jobb állapotok megteremtését értem.

Mindezek foganatosítása nem az egyén dolga, hanem egy imponáló, hivatásának magaslatán álló, tekintélyes fórumnak feladata, mely az összesség akaratának érvényt szerző képviselője legyen. Ez pedig csakis egyesülés által nyerhető el.

Hogy mik volnának a létesítendő egyesület céljai, ezuttal azt is röviden kívánom e szűk cikk keretében ecsetelni.

1. A karszellem ébresztése.
2. Önhibájukon kívül állás nélkül szűkölködő kartársak segélyezése.
3. Elhalálozott kartársak özvegyeinek és árváinak pillanatnyi segélyezése.

4. A nyugdíjkérdés napirenden való tartása és szorgalmazása.

5. Ingyenes jogvédelem.

6. A testület ellen intézett avatatlan és egyoldalú kritikáknak és támadásoknak sajtó útján való szakszerű és objektív megvilágítása, illetve megbeszélése.

7. Az egyesület tagjainak az önkény és hatalmi túlkapások ellen való megvédelmezése.

8. Kántoriskola létesítése és végre a metszőkérdés megoldása.

Ha a többi pontnál nem is terjeszkedtem ki bővebben, ez utolsó pontnál szükségesnek találom megjegyezni, hogy ezen kérdéssel rabbijainknak is foglalkozni kellene, amennyiben ezen a téren szegyenletes anachronizmus uralkodik. Ugyanis az eddigi szokás szerint sok modern hitközség is csak „három orthodox rabbi” által nyert képesítés alapján alkalmazza metszőit. A sok visszaélésről nem is szólva, dehonestáló dolog ez, úgy hitközségeinkre, mint a modern rabbikarra.

E kérdés is egy kis jóindulattal könnyen megoldható. Az ország 3—4 centrumában metszőket vizsgáló bizottságot kellene szervezni és csakis oly metszőket alkalmazni, akik e bizottságok egyikétől legalizált bizonyítvány birtokában vannak. Ezen intézkedés azonban nem zárja ki a régi bevett szokást sem, mely szerint az illető metszőnő-vendék egyes hírneves rabbiktól is kabolóht szerezhethet. De ezek a bizottság által felülvizsgálandók, a metszőkandidátus pedig kívánatra egy újabb niszozon alapján, vizsgálóbizottság által végérvényesen metszőnek nyilváníttatik.

E bizottság, melynek tagjai között legalább egy metszőnek is kell lennie, vitás sechita-ügyekben is kellő kompetenciával bírjon.

Egyesületünk életbeléptetése már nem utópia többé, amennyiben alapszabályaink némi módosítás után a magas kormány által a legközelebbi időben szentesíttetnek. Csak rajtunk áll „l'ovdoh u'esom roh”, hogy ezen egyesületet támogassuk és fejlesszük saját magunk üdvére, Isten és szent vallásunk dicsőségére.

Mélyen tisztelt Szerkesztő Urnak pedig önzetlen jóakarataért és azon nemes elhatározásáért, miszerint az izr. hitközségi tisztviselők ügyét kibontott zászlajára írni méltóztatott, nem csak az én, hanem összes kartársaim hálás köszönetét ez uton tolmácsolom.

Az Alliance Israélite Universelle.

1909. évi jelentése.

Irtta: Spector.

A legtekintélyesebb zsidó jóléti testület a folyó évben félszázados fennállásának évfordulójához ért.

Nagyot fordult a világ kereke az utolsó 50 esztendőben. Az emberi jogok elismerése óriási tért hódított széles e világon, mégis, bár nemzedékek váltották fel egymást, a cél, melyet az Alliance megteremtői 50 évvel ezelőtt zászlójukra irtak, még mindig távol van a megvalósulástól.

Három mondatban foglalta az Alliance keletkezése alkalmával működésének irányeszméit.

1.) A zsidóság egyenjogusításának és erkölcsi fejlődésének érdekében világszerte közreműködni.

2.) Azoknak, kik zsidó voltak miatt szenvedni kénytelenek, segítségket nyújtani.

3.) Támogatni minden olyan irányu munkálkodást, mely a fenti célok előmozdítására alkalmas.

A legfontosabb és egyben a legfenköltőbb zsidó érdekek harcosává szegődött ily módon az Alliance fogadalm szerű gyönyörű céljaival. Azonban, fájdalom, a zsidóság jelenlegi helyzete azt mutatja, hogy az Alliance ereje egymagában gyengének bizonyult e nagy feladatok megvalósítására. Fiatal erők, más irányu törekvések radikálisabb eszközökkel küzdenek ujabban ugyanazon magasztos célokért. Hogy a siker jegyében folyik-e a harc, arról talán csak egy ujab félszázad elmulta fog bizonyosságot nyújtani. Mi, magyarországi zsidók kiket egy-két kiváló emberünk lelkes ragaszkodásán kívül alig fűz némi kapocs az Alliance munkálkodásához és még sokkal kevesebb kapcsolat az ujab irányu törekvésekhez, higgadtan bírálhatunk. Anynyira távol állunk az össz zsidóság ügyeitől, oly elszigetelten és önzően magunknak élünk csupán, hogy alig-alig szerzünk tudomást arról, ami más országokban a zsidóság körül történik. Boldog tájékozatlanságunk lokális ellentéteket kénytelen támasztani, hogy erélyünk el ne senyvedjen, hogy legyen mivel foglalkoznunk, miért harcolnunk. Pedig ha áttekintünk azon az alacsony palánkon, mellyel láthatárunkat nagy óvatosan körül ácsoltuk, ha csak az Alliance utolsó jelentését (az 1909. évről, mely a napokban tétetett közzé) vesszük is szemügyre, annyit már első bepillantásra is láthatunk, hogy a zsidóságnak sokkal

fontosabb kérdései állanak most is előtérbe, mint amilyenekkel hazai zsidóságunk évszerte bibelődik.

A *zsidók Oroszországban* címet adja az Alliance jelentése első tárgybeli fejezetének, melyre talán jobban ráillene: a zsidóság a teljes bizonytalanságban, titulus. Mert bizony, az elmúlt 1909 évben, ha nem is voltak lármás pogromok, borzalmas mézárások Oroszországban, a zsidók helyzete ott még mindig kétségbeejtően szánalmas képet nyújt.

„Számítalan zsidó család üldöztetett el oly falukból és városokból, hol már évek óta rendes foglalkozással és lakással birtak. Főleg Jekaterinoslaw, Kiew, Orel, Wotchok, Cherson és Szibériából, továbbá azokról a mezőgazdasági kolóniákról, ahol éppen egy régebbi cári ukáz engedélye folytán tömegesebben telepedtek le“.

A zsidó gyermekek tulnyomó többsége nem járhat iskolába. Még az elemi iskolák is visszautasítják a zsidó jelentkezőket. Az egyetemek, technikai főiskolák, kereskedelmi iskolák és gimnáziumok szigorúan ragaszkodnak a fennálló rendeletekhez, melyek csak egy bizonyos minimális % zsidó befogadására adnak engedélyt. Így az odesszai egyetemen 400 zsidó diák közül 21-et vettek fel, holott 500 hely egészen szabad maradt. Minden törekvés oda irányul a zsidók sorsát elviselhetetlenné tenni és őket ily módon hazájuk elhagyására kényszeríteni. Hat millió zsidó él ily bizonytalanságban a nagy orosz birodalomban. Az Alliance, mint látjuk, élénk érdeklődéssel kíséri sorsukat.

A *román zsidókról* szóló következő fejezet még nagyobb részletességgel mondja el, lényegében a fentiektől alig eltérő szomorú állapotokat, melyek alatt román hittestvéreink szenvednek. Polgári jogokról ott sem álmodozhatik a zsidó. 1879. óta (30 év alatt) összesen 177 zsidó nyert Romániában honosságot, ezek közül az utolsó két évben egy zsidó naturalizáltatott. Egész Romániában 3800 gyermek látogathatta (1909. évben) az állami iskolákat, holott a zsidógyermekek kontingense legalább 50.000-re tehető. Ez okból a zsidó hitközségek külföldi jóléti testületek támogatásával 79 zsidó iskolát tartanak fenn, melyekben összesen 15.114 gyermek nyert iskoláztatást, a többi pedig Románia kulturdicsőségének öregbítésére az analfabéták számát gyarapítja.

Mint látjuk, az Alliance jelentésének Oroszországgal és Romániával foglalkozó része, alapos tájékozottsággal számol be az ottani szomorú állapotokról. De ezzel aztán az Alliance ottani tevékenysége ki is merül.

Kétségtelenül nagyon fontos a helyzet kellő ismerése, de viszont bizonyos az is, hogy akadémikus természetű ismertetésekkel még nem segítettünk a bajokon, és itt, ezen a ponton válik kétséggé, hogy nem volna-e helyén való az újabb áramlatokkal karöltve működni és bennük kevésbé ellenfelet, mint talán inkább segítő bajtársat keresni.

A jelentésnek *Törökországgal, Jemennel, Marokkóval és Perzsiával* foglalkozó szakaszai már egészen más elbírálás alá esnek. Ezekben az országokban, illetőleg tartományban már valóságos kulturmissziót teljesít az Alliance. De beszéljenek helyettünk a számok. Az Alliance 1909. évben 149 iskola fentartásához 1,000.000 frankkal járult hozzá. 41000 gyermek nyert az Alliance intézeteiben iskoláztatást. Törökországban egymagában 80 Alliance-iskola működik és pedig európai Törökországban 39, Kisázsiaiban 22, Syriában 19. A többi 69 iskola Marokko, Bulgária, Mesopotania, Tripolis, Tunis, Egyptom, Algier közt oszlik meg.

Két mezőgazdasági iskolájának a jelentés külön fejezetet szentel. Az egyik Jaffában 78 tanulót, a másik Djedeida-ban 89 tanulót foglalkoztatott.

A central-comité pénztári jelentése kerekszámokban 1,600.000 fr. bevétellel szemben 1,616.000 fr. kiadást számol el, tehát 16 000 fr. tulkiadást mutat, mely összesen felül még 160.000 fr. iskolák építésére fordított. Ezen másfélmilliót meghaladó bevételhez Magyarország összesen 3279.17 kor. összeggel járul hozzá. *A bevételek* főleg tagsági járulékokból, adományokból és subventiókból áll. Az I. C. A. egymagában 263.700 fr. subventióval járult hozzá az Alliance 1909. évi kiadásaihoz.

A kiadások főtételét az iskolák fentartási költségei képezik. Összes iskolai kiadásai 1,280.000 fr. tettek ki. A többi kiadás különböző segélyezésekből, kezelési szükségletekből és az Alliance hivatalos lapjára (Ost und Wess) fordított költségekből (24.489.38 fr.) ered.

A jelentés részletes névszerinti kimutatást közöl a befolyt évi járulékokról és adományokról és végül ismerteti a „Deutsche Konferenz-Gemeinschaft”-nak, mint az Alliance Németországra kiterjedő szervezetének szabályzatait és 1909. évről szóló beszámolóját.

Tartalmas és tanulságos a jelentés minden részlete, de talán legtöbbet mondanak azon fejezetek, melyek legkevesebb eredményről számolnak be. Bennük jut kifejezésre a jövő programja. Vajha sokan volnának, kik azt kellőleg átérzve e magasztos célokért őszintén lelkesedni tudnának.

Különfélék.

Irodalmi hírek. Megjelent és beküldetett: *Krausz S. Antoninus* und *Rabbi Wien* 1910. (a bécsi rabbiszeminárium idei Értesítőjében.) — *Dr. Silberfeld Jakob*: A Sófár. Roshasonoh-beszéd. *Aranyosmarót* 1910. — *Grünbaum József*: A föld, mely mindenki előtt szent. Egy szentföldi társasutazás.

*

A pesti hitközség választása. A választás, mely a képviselőtestület felének megújítása céljából nov. hó 27-én ment végbe, minden különös mozgalmasság nélkül folyt le. Összesen 978 választó adta le szavazócéduláját. A jelölő-bizottság által ajánlottak háromnak kivételével meg is választottak és a végeredmény az, hogy a 116 képviselőtestületi tagon kívül, akiknek mandátuma csak 3 év múlva jár le, megválasztott 125 tag, ezek közül 88-an újból választottak meg, 37-en pedig újjak. Ezek névsora a következő: Adler Szigfried kereskedő, Adler Viktor szabó, dr. Alexander Bernát egyetemi tanár, Beer Henrik gazdasz, Beimel Sándor udv. tan. terménykeresk. Bloch Salamon pálinkamérő, dr. Bródy Lajos szerkesztő, dr. Déri Ferenc tanácsnok, Eisler Mór kereskedő, dr. Fränkl Gyula ügyvéd, Frisch Ignác divatárus, Grünstein Mór kereskedő, dr. Herzogh Adolf orvos, Hönig Antal kereskedő, dr. Horváth Lipót takarékpénztári igazgató, szempctzi Kammer Benjamin kereskedő, Klein Jakob H. butorkeresk., dr. Kovács József ügyvéd, Krakauer Samu fuvaros, Kramer Rezső pálinkás, dr. Krämer József ügyvéd, Lustig Ede kereskedő, Nagler Jakob József kézműaukereskedő, Perl Miksa rőföskereskedő, Pick Hugó festékkereskedő, Ribári Mór igazgató, Salamon Jakob köszénkereskedő, Schwarz Jenő igazgató, lovag Schweitzer Ede nyug. tábornok, Székely Mózes máv. mérnök, Weisz Mór szabóüzlettulajdonos, Weiszfeld Adolf magánzó, Wieselmann Rezső fogtechnikus, dr. Wilhelm Adolf ügyvéd, Steiner József gabonakereskedő, Stern Alfréd posztókeresk. A választás befejeztével dr. *Bródy* Samu választási elnök köszönetet mondott a választási bizottság tagjainak, *Eisler* Samut még külön kiemelve, fáradtságos munkájukért, kiknek nevében dr. *Eulenberg* Salamon mondott köszönetet, megemlékezvén még a választási elnök buzgó és tapintatos munkásságáról. December hó 8-ára van az alakuló közgyűlés tervbe véve, amikor a hitközségi elnök, alelnök, 6 előljáró és a választmány azon része lesz választandó, amelyiknek mandátuma most jár le.

Új istentisztelet. A pesti hitközség előljárosága azt az érdekes újítást hozta be, hogy azon szombatokon, mikor az ujhódat kihirdetik, a Dohány-utcai templomban egy harmadik istentiszteletet rendez tóra-

olvasással, prédikációval és muszaffal, mely $1\frac{1}{2}$ 12 órakor kezdődik, hogy azok is részt vehessenek azon, kiknek előbb nincs módjukban templomba menni. Az utolsó szombaton ment végbe az első ily istentisztelet, amelynél a templom ugyan nem telt meg, de mégis annyian voltak, hogy jogos a remény, hogy ha az új istentisztelet híre jobban elterjed, célját teljesen el fogja érni. Megfontolandó volna azonban, hogy nem lenne-e megfelelőbb, e harmadik istentiszteletet minden szombatra állandósítani, mert csak úgy mehet át a köztudatba, hogy delfelé is lehet a templomban prédikációt hallgatni és imádkozni. Különösen üdvös volna még ez istentisztelet akkor, ha a zsidó üzletek és műhelyek tulajdonosai rá volnának birhatók, hogy üzleteiket és műhelyeiket szombaton $3\frac{1}{4}$ 12-kor zárják és ezáltal önmaguknak és alkalmazottaiknak lehetővé tennék egy szombatdélelőtti istentiszteleten rendszeresen részt venni. Természetes, hogy ez eszme érdekében egy nagyszabású mozgalom volna megindítandó, mely kétségtelenül eredményt is tudna elérni, ha megfelelő férfiak állanának élére. Szép volna, ha az új hitközségi képviselő e mozgalom megindításával kezdené meg működését.

Zsidó gymnasium. A zsidó gymnasium ügye két nevezetes lépéssel haladt előre. Benyújtattak az épület tervei, melyek elkészítésére *Lajta Béla* és *Hegedűs Ármin* építészek felkértek és a felszólítás, hogy azok a tanárok, kik az igazgatói állást elnyerni óhajtanák, mutassák be a gymnasium irányára és tanmenetére vonatkozó tervezetüket, szintén eredménnyel járt, amennyiben 11 részben fővárosi, részben vidéki tanár nyújtott be idevágó tervezetet. Mind e tervezetek most tanulmány tárgyát képezik.

Egyházak segélyezése. Az 1911. évre szóló állami költségvetésnek a vallás- és közoktatásügyi minisztériumra vonatkozó szakasza *egyházak segélyezése* címen a következő tételeket tartalmazza:

Az erdélyi róm. kath. státus egyházainak javadalmazására	92,000 K
A görög szert. kath. egyháznak	380,000 „
Az ág. hitv. ev. egyháznak	335,378 „
A ref. egyháznak	461,900 „
A gör. kel. hitv. egyháznak	220,000 „
Az unitárius hitv. egyháznak	100,000 „
Az izrael. vallásuak egyháznak	120,000 „
A magyarországi ref. és ág. hitv. ev. egyházaknak az 1848: XX. tc. 3. §-a értelmében leendő segélyezésére	3.480,000 „
Ugyanazon alapon a Magyarország erdélyi részeiben levő ág. ev. hitvallásu egyh. segélyezésére	200,000 „

Hasonlókép az unitárius egyh. segélyezésére	120,000 K
A magyarországi ág. hitv. és ref. egyházak alapja gyarapítására	300,000 „
Az erdélyi részekben levő ág. ev. és ref. egyházak alapja gyarapítására	20,000 „
Az unitárius egyház alapjának gyarapítására	15,000 „
Az orsz. izr. iskolaalap segélyezésére	50,000 „
Az orsz. izr. iskolaalapnak rendkívüli segély	10,000 K

E számok adják képét a majdnem egy millió lelket számláló izr. vallású egyház helyzetének az egyenjogusítás 44-ik és a recepció 16-ik évében. De, bocsánat, egy idevágó tételt elfeledtünk: a lelkészi jövedelem kiegészítésére is fel van véve 4.090,000 K, mely összegből zsidó papok is fognak kapni legalább is... 20,000 koronát, tavalý ugyanis annyi jutott nekik.

Az izraelita hitközségek statisztikája Magyarországon. A hazai izr. hitközségek jelleg szerint a következőképpen oszlanak meg:

Congressusi	180	anya- és	309	fiók-hitk.	112	rabbi és	269	rabbihelyettesessel
Statusquo	66	„	125	„	42	„	103	„
Orthodox	315	„	1356	„	253	„	968	„
Összesen	561	„	1790	„	407	„	1340	„

Az orsz. izr. ösztöndíj-egylet f. évi nov. hó 22-ikén közgyűlést tartott, melyen az alapszabályok módosítottak és az elnökség és választmány megválasztatott. A változások, melyek a vezetésben végbementek abban állanak, hogy *dr. Simon József* és *dr. Stiller Mór* eddigi titkárok ügyvezető elnökökké, *dr. Gábor Gyula* és *Kramer M.* titkárokká *Goldmann Mihály* ellenőrré és *dr. Friedmann Bernát*, *dr. Halász Frigyes*, *dr. Lów Sámuel*, *dr. Mezey Ferenc*, *Müller Vilmos*, *dr. Weisburg Gyula* és *Winterberg Gyula* új választmányi tagokká választottak. A jelentés beszámol az egylet életében felmerült nevezetesebb mozzanatokról, első sorban ama súlyos veszteségekről, mely az egyletet *Deutsch Jakab* pénztáros, *dr. Schweiger Zsigmond* számvizsgáló, *Kohner Zsigmond* és *Mandel Pál* választmányi tagok elhalálózása által érte. Köszönettel és kegyelettel említi fel új alapítványozóit: a pesti chevra kadisát, *dr. Freund Istvánt*, néh. Pollák Jakabot, *Herzman Bertalan* és nejét és néh. Jónás Bernátot. Az utolsó három évben 294 folyamodó részesült összesen 49,080 koronát kitevő ösztöndíjban. Az egylet fennállása óta 308,540 koronát osztott ki ösztöndíjakban. Az egylet vagyona, melyet a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank díjmentesen kezel, 1909. december 31-ikén 393,838 K és 68 fillért tett ki.

Elhunytak. Dr. *Décsey* Zsigmond, a m. kir. kuria nyug. tanácselnöke, a pesti izr. hitk. képviselőtestületének tagja. — Dr. *Lőw* Tivadar ügyvéd, a pesti izr. hitközség képviselőtestületének tagja. — *Mandl* Mór hitközségi elnök, Jászberény.

Hitközségi választások Bécsben. Az osztrák fővárosban ugyanazon a napon, vagyis nov. 27-én mentek végbe a hitközségi választások, mint Budapesten. Tizenegy előljárósági tag választása volt a napirenden, mert a bécsi hitközség alapszabályai szerint a hitközség ügyeit egy 11 tagból álló szűkebb és egy 36 tagból álló tágabb előljáróság vezeti és itt volt 11 tag helye betöltendő. Ott azonban a választások nem folytak le oly csendben, mint minálunk, ott pártok heves küzdelemben álltak egymással szemben és ottani szokás szerint a hivatalos jelöltek a hitközségi elnök vezetése alatt tartott választási üléseken személyesen igazolják, hogy mily jogcimen, mily érdemek és mily program alapján pályáznak előljárói állásra, fenállván az ellenzéknek is joga kifogásait, gáncsát e gyűléseken kifejtetni. A mostan végbement választást megelőzőleg is tartatott több ily gyűlés, ahol erős kritikai szavak is elhangzottak. Az ellenzék ugyancsak tartott választói gyűléseket, melyeken ismét az ő jelöltjei vitatták fellépésük jogosultságát. Az ellenzéket ott különösen a cionisták képezik, kiknek jelszava a hitközségi vezetés demokratizálása és a zsidó nemzeti jelleg jobb kidomborítása. A hivatalos liszta győzött.

A bécsi rabbiszemináriumnak (Isr. theologische Lehranstalt) nemrég megjelent értesítője szerint az elmúlt tanévben 25 rendes és 1 rendkívüli hallgatója volt. Ezek között 4 magyarországi. Rabbiképesítő vizsgát 2 hallgató tett, középiskolai vallástanári képesítőt egy. Az intézet jövedelme 46,147 K-ra rugott, melyhez a kormány 10,000 K-t, a bécsi hitközség 8000 K-t, más hitközségek és zsidó intézmények 4560 K-t adtak, a többi alapítványok kamatából és járulékokból került ki. Az intézet alaptőkéje 500,000 K. Az évi kiadások csak valamivel voltak kisebbek a jövedelemnél. Az értesítő *Bloch* Mózes elhunytáról, Dr. *Bacher* Vilmos és Dr. *Goldziher* Ignác 60-ik születésnapjáról is megemlékezik. Az értesítőt Dr. *Krausz* Sámuel tanár „Antoninus und Rabbi“ című munkája előzi meg.

A zsidó tüdőbetegek szanatóriuma Meranban. (Asyl für mittellose kranke Israeliten) most teszi közzé harmadik évi jelentését. E szerint a szanatórium 1909. szept. 27-ikétől 1910. május 14-ikéig volt nyitva, mely idő alatt 218 beteg volt ápolás alatt, átlag három hónapon át. 148 beteg kérényét leginkább helyszűke miatt el kellett utasítani. A betegek legnagyobb része természetesen osztrák, de elég

nagy számban voltak németek, oroszok és magyarok (33-an), úgy, hogy teljesen jogosult az elnökség panasza, hogy Magyarországból nem részesül kellő támogatásban, mert csak a *pesti izr. hitközség* és a *pesti chevra kadisa* részesíti állandó évi segélyezésben. Tudtunkkal, az elnökség ép az utolsó hetekben fordult a nagyobb magyar hitközségekhez a felhívással, hogy állandó segélyezésben részesítsék az intézetet és valóban kívánatosnak tartanók, ha a felhívás nem hangoznék el hiába, mert valóságos életmentés folyik az ily szanatóriumokban. Az intézet jövedelme 109,893 K-át tett ki, melylyel szemben a kiadások 110,890 K-ra rugtak, a kamatozó vagyron összesen 173,000 K-ból áll, úgy hogy már ez adatból is látszik, mily szükséges volna ez intézmény támogatása.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a kezelésében levő **Glück Adolf** nevet viselő alapítvány kamataiból kiadandó, évi **480.**— korona összegű ösztöndíjra pályázatot hirdet.

Ezt az ösztöndíjat ezuttal egy magyarországi születésű, izraelita vallásu, szegénysorsu műegyetemi hallgató nyerheti el, aki azt három egymásután következő éven át, vagy ha műegyetemi tanulmányait három évnél rövidebb idő alatt fejezné be, tanulmányai befejezéseig élvezi, feltéve, hogy arra időközben érdemetlennek nem bizonyul, vagy vagyoni viszonyaiban olyan kedvező változás nem áll be, hogy az ösztöndíjat nélkülözheti.

A pályázat eldöntésénél, — egyenlő érdemesség mellett, — az alapító Glück Bernát vérrokonai előnyben részesülnek. A vérrokon-ság közhitелű okiratokkal igazolandó.

A születési, szegénységi (esetleg rokonsági,) valamint tanulmányi bizonyítványokkal felszerelt pályázati kérvények *folyó évi december hó 15. napjáig* az alulírott előljáróshoz küldendők.

Budapesten, 1910. november 15-én.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a kezelésében levő, **Glück Hani** nevet viselő alapítvány kamataiból kiadandó, évi **320.**— korona összegű ösztöndíjra pályázatot hirdet.

Ezt az ösztöndíjat egy magyarországi születésű, izr. vallásu, szegénysorsu, ipari-, gazdasági- vagy egyéb, a középiskolákkal egyenrangu intézetet látogató tanuló nyerheti el, aki azt három egymásután következő éven át, vagy ha középiskolai tanulmányait három évnél rövidebb idő alatt fejezné be, tanulmányai befejezéseig élvezi, feltéve,

hogy arra időközben érdemetlennek nem bizonyul vagy vagyoni viszonyaiban olyan változás nem áll be, hogy az ösztöndíjat nélkülözheti.

A pályázat eldöntésénél, — egyenlő érdemesség mellett, — az alapító Glück Bernát vérrokonai előnyben részesülnek. A vérrokonság közhitelű okiratokkal igazolandó.

A születési, szegénységi (esetleg rokonsági), valamint tanulmányi bizonyítványokkal kellően felszerelt pályázati kérvények *folyo évi december hó 15. napjáig* az alulírott előljárósághoz küldendők.

Budapesten, 1910. november 15-én.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a kezelésében levő **„Reich Armin és neje Blau Fanny alapítvány”** egy izr. vallásu szegénysorsu hajadonnak kiházasítási segélyül kiadandó, 470 korona 25 fillér összegű kamataira pályázatot hirdet.

A pályázat eldöntésénél előnyben részesül az, aki az alapítók valamelyikének vérrokona, ami közhitelű okiratokkal igazolandó, rokonpályázó hiányában, árva vagy félárva.

A születési, szegénységi (esetleg rokonsági vagy árvasági) bizonyítvánnyal, valamint az eljegyzés megtörténtének igazolásával kellően felszerelt pályázati kérvények *f. évi december hó 15. napjáig* az alulírott előljárósághoz küldendők.

Pályázni kívánók figyelmeztetnek, hogy a segély elnyerőjének Sebat hó 18-án (1911. február 16-án) kell esküvőjét megtartani.

Budapesten, 1910. november 3-án.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a kezelésében levő **„Kassovitz I. H. és Rozália alapítvány”** egy izr. vallásu, szegénysorsu hajadonnak kiházasítási segélyül kiadandó, 338 korona 80 fillér összegű kamataira pályázatot hirdet.

A pályázat eldöntésénél előnyben részesül az, aki az alapítók valamelyikének vérrokona, ami közhitelű okiratokkal igazolandó.

A születési, szegénységi (esetleg rokonsági) bizonyítvánnyal, valamint az eljegyzés megtörténtének igazolásával kellően felszerelt pályázati kérvények *1911. évi január hó 1. napjáig*, az alulírott előljárósághoz küldendők.

Pályázni kívánók figyelmeztetnek, hogy a segély elnyerőjének Adar hó 2-án (1911. március hó 2-án) kell esküvőjét megtartani.

Budapesten, 1910. november 3.

A pesti izr. hitközség előljárósága.